

УДК 78.071.1+782

DOI: 10.31866/2616-7581.2.2018.153388

*Аделіна Єфіменко,
доктор мистецтвознавства,
професор філософського факультету,
Український вільний університет,
Мюнхен, Німеччина,
професор кафедри історії музики,
Львівська національна музична академія
імені Миколи Лисенка,
Львів, Україна
e-mail: musikwiss@gmx.de
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4278-5016>*

ФРАНЦ КСАВЕР МОЦАРТ І ОПЕРА

Стаття присвячена психолого-когнітивній проблемі «нездійснених задумів» на прикладі творчості Моцарта-сина. Актуальність дослідження Франца Ксавера Моцарта зумовлена подальшим вивченням сторінок його діяльності у Львові, а також відгуком на події навколо імені Моцарта-сина, пов'язані з фестивалем LvivMozArt. Мета даної статті – розглянути комплекс «імені» Моцарта-сина у контексті оперної справи Львова, вплив «імені» Моцарта-батька, а також контекст «нездійсненого» задуму» Вольфганга Амадея Моцарта у Мюнхені. Наукова новизна роботи полягає у вивченні нової перспективи «культу Моцарта-сина» у Львові і ставить завдання розширити орбіту європейських міст, які активно плекають «культ Моцарта» (Зальцбург, Відень, Мюнхен). В роботі застосовані методи дослідження: *культурно-історичний* – при аналізі творчості Моцарта-сина і Моцарта-батька у контексті мистецького розвитку Мюнхена і Львова, *компаративного* – при аналізі умов творчого буття спадщини Моцарта-сина і Моцарта-батька, *біографічного* і *психолого-когнітивного* у розвідках проблем «Моцарт-син і опера», «Моцарт-син і Моцарт-батько», «Моцарт і жінки». Життя Моцарта-сина було обтяжене серйозними психологічними конфліктами. З одного боку, – дилеми син-батько, син-матір, з іншого – жорстока геометрія «любовного трикутника». Драма забороненого кохання до дружини губернського радника сягає порівнянь з вагнерівським Liebestod, адже «Трістан і Ізольда» появою на світ завдячує саме нездійсненому коханню Вагнера до Матільди Везендонк. Причиною неусвідомлених, а можливо й свідомих, спроб втечі від самого себе Моцарта-сина могла бути як слава батька-генія, так і пристрасть до Йозефіни, сублімована у творчості. Чим не сюжет для нової опери про «львівського» Моцарта? До уваги слухні паралелі з творчими долями інших відомих мистців – і не тільки сучасників Франца Ксавера Моцарта. Таїна творчої кризи, яка обертається підйомом, перешкоди на цьому шляху різних зовнішніх і внутрішніх факторів і як результат страждання, розчарування, сублімація творчості, навіть божевілля – все це ставить Франца Ксавера Моцарта в один ряд з композиторами Робертом Шуманом, Францом Шубертом, Ріхардом Вагнером, Гаetano Доніцетті, Густавом Малером, з поетами і художниками

Ніколаусом Ленау, Фрідріхом Гельдерліном, Адольфом Вельфлі, Луї Суттером, Робертом Вальзером та багатьма іншими.

Ключові слова: Моцарт-син, Моцарт-батько, опера, творча криза.

Вступ. Львів серед львів'ян завжди був містом сина Моцарта, Моцарта молодшого – Франца Ксавера. **Актуальність** даної статті зумовлена відгуком на події навколо імені Моцарта-сина в Україні. Минулого року фестиваль LvivMozArt, присвячений Францу Ксаверу, активно включив Львів у орбіту європейських міст, які активно плекають «культ Моцарта» – Зальцбурга, Відня, Мюнхена. Перспектива Львова збагатити світову Моцартіану (не тільки географічно), спонукала до активної наукової, виконавської і проектно-просвітницької співпраці з Моцартеумом. Одним з найважливіших «радників» у цій справі могла би стати і Баварська державна опера, яка має унікальний досвід оперної культури міста, пов'язаний з іменем «мюнхенського Моцарта». Невипадково оперний театр репрезентує історію, етапи становлення, оперну традицію, сучасні режисерські інновації, слідуючи ніцшеанському заповіту «як стати тим, ким ти є» («wie man wird was man ist») (Nietzsche, 2005). Підтримка бізнесових структур (наприклад BMW) надає пріоритети не розкрутці ідей типу Mozart-Kugel, а рецепції творчої спадщини Моцарта, розвитку історичних і альтернативних виконавських інтерпретацій, науково-дослідницьким проектам, видавничій справі, тощо. І все тому, що для Мюнхену надмірне вшанування Моцарта є важливим фактором реабілітації перед ім'ям генія, якого місто свого часу не помітило, не прийняло, не підтримало. Проте Моцарт залишив у спадщину музичній історії Баварії одну із своїх найдорогоцінніших перлин – оперу «Ідомей». «Мюнхенський Моцарт» для Баварської Staatsoper не бренд, не культ, а бог. Ким стане «львівський Моцарт», невизнаний за життя ані у Відні, ані у Мюнхені, ані у Львові, покаже майбутнє. Але Львів зробив і продовжує робити великий внесок у розвиток виконавської традиції творів Франца Ксавера Моцарта.

Мета даної статті – розглянути комплекс 'імені' Моцарта-сина у контексті оперної справи Львова, вплив на неї 'імені' Моцарта-батька, а також контекст «нездійсненого» задуму» Вольфганга Амадея Моцарта у Мюнхені.

Виклад основного матеріалу. Виконанням Реквієму В.А. Моцарта пам'яті батька (у день смерті В.А. Моцарта 5.12.1826 у Соборі Св. Юра)¹, Франц Ксавер віддавав шану спадщині батька. Будучи капелю майстром австрійського театру у Львові, велику роль надавав також популяризації

¹ Ініціатором встановлення меморіальної таблиці на Соборі Св. Юра був Дмитро Колбін, професор кафедри скрипки Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка, почесний голова Львівського Моцартівського товариства.

його опер. На жаль, про долю його участі у львівських постановках залишилося мало свідчень, але відомо, що театри Львова (австрійський або німецький і польський) на той час надавали значно більшої уваги постановкам опер Моцарта, ніж сьогодні. Дослідники історії музичного театру Галіції свідчать про те, що «Львів був давнім великим театральним центром Європи», зокрема, у монографії «Музичні вистави львівських театрів: 1776-2001» О. Паламарчук читаємо: «Протягом семи років (1792–1799) з німецьким театром співпрацював скрипаль і композитор Юзеф Ельснер. Афіші, опис яких зберігся, анонсували назви трьох опер Вольфганга Амадея Моцарта: «Дон Жуан», відразу після пражської прем'єри, згодом «Милосердя Тита» і «Чарівна флейта». Ці вистави користувались успіхом і не сходили з репертуару до 40-х років ХХ ст.» (Паламарчук, 2007). Дослідниця фіксує також і інші постановки опер В. А. Моцарта, які, очевидно, застав на сцені, а в деяких і міг пізніше приймати участь Франц Ксавер Моцарт. Серед них – «Весілля Фігаро» (5.3.1792), «Чарівна флейта» (21.9.1792), «Дон Жуан» (1794), «Милосердя Тита» (точна дата прем'єри відсутня), «Викрадення зі сералю» (орієнтовно 1789 рік).

Як бачимо, поняття «репертуарна трійка» щодо моцартівських опер, якою обмежуються зараз українські оперні театри, тоді не існувало, а якщо згадати про Мюнхен, то таке обмеження могло би викликати і непорозуміння у відвідувачів Баварської опери. Не «Весілля Фігаро», «Дон Жуан» і «Чарівна флейта», а «Мітрідат, цар Понтійський», «Ідомей» і «Милосердя Тита» відтворюють щось на кшталт альтернативного міні-циклу опер, об'єднаних спільною дилемою влада/особистість, син/батько. Тому слухним для міста Моцарта-сина здається розширення репертуару саме у бік такої альтернативної «трійки». Крім того, останній оперний опус Моцарта «Милосердя Тита», безперечно, заслуговує на повернення до репертуару Львівської опери, адже безпосередню участь у його виконанні приймав Франц Ксавер (на цей факт вказує німецький музикознавець К. Ноттельманн, автор фундаментальної 2-томної монографії «Моцарт-син»). Зі свого боку, О. Паламарчук свідчить, що на афішах німецького театру у Львові поряд з іменами диригентів А.-Т. Брауна і Й. Ернесті зустрічається прізвище Франца Ксавера Моцарта, котрий займав посаду капельмейстера німецького театру.

У світлі сказаного перспективною видається ідея кооперації між Мюнхеном і Львовом у дослідженні проблематики Моцарт-син & Моцарт-батько. Відома прив'язаність до Львова і Мюнхена генерального музичного директора Баварської Staatsoper Кирила Петренка, а в першу чергу – арт-директорки фестивалю LvivMozArt і шеф-диригентки Філармонійного оркестру і Опери міста Грац Оксани Лінів. Над

мюнхенською постановкою «Милосердя Тита» (*La Clemenza di Tito*) (2014) обидва маестро працювали разом. Є надія, що і Львів не пропустить свій шанс повернути місту оперу «Милосердя Тита» через 200 років забуття.

До речі, у Мюнхені забуття «Ідоменей» не було таким тривалим. Оперу поновили в репертуарі через 64 роки. 12 січня 1845 року «Ідоменей» знову з'явився на оперних афішах. Проте за життя композитора «Ідоменей» (повна назва «*Idomenco, re di Creta, ossia Pii ed Idamante*») виконувався лише двічі. Прем'єра, яка зіграла доленосну роль у творчій біографії Вольфганга Амадея Моцарта, відбулася 29 січня 1781 року у мюнхенському Резиденц-Театрі (*Cuvilliés-Theater*) під час традиційного зимового карнавалу. Після завершення карнавальних торжеств Моцарт приймає важливе рішення пожертвувати матеріальною стабільністю при дворі архієпископа і, водночас, гармонійними стосунками з Леопольдом Моцартом. Звільнившись від роботодавця і опіки батька, Моцарт відважується на шлях першого у Європі «вільного музиканта». Його блискавична кар'єра, неймовірна кількість опусів (KV 626) за відносно короткий період життя стали об'єктом досліджень феноменології творчості і психологічних аспектів жертвовності *homo creator*.

Слід зауважити, що «Милосердя Тита» було популярним у Львові ще до того, як Франц Ксавер став львів'янином. Як засвідчує німецький музикознавець К. Ноттельман, у 1811 році силами музикантів-аматорів відбулося концертне виконання «Милосердя Тита». Через три роки, під час візиту до Львова королеви Сицилії Кароліни Августи у січні 1814 року за участі Кароля Ліпінського, Франца Ксавера Моцарта і Жозефіни Бароні Кавалькабо відбувся концерт, який вінчала увертюра з опери «Милосердя Тита» (Nottelmann, 2009).

Цікаво, що переїзд Франца Ксавера до Львова спонукали майже ті ж причини, що і Вольфганга Амадея до Відня – невизнання, прагнення самостійності, пошук особистісної та творчої незалежності і самореалізації. Проте Франц Ксавер, на жаль, ніколи не наважувався на створення опери. Психологічно син не зміг до кінця життя позбавитися певного комплексу меншовартості перед генієм великого батька.

Але як і чому виникають оперні задуми? З яких джерел черпають їх композитори?

З цього приводу варто згадати цікаві факти. Ось про який задум, присвячений В.А. Моцарту, розповів український композитор-шестидесятник, яскравий представник «українського авангарду» Леонід Грабовський (він поділився своїм задумом з композитором Олександром Щетинським, який своєю чергою опублікував нещодавно «діалоги з Грабовським» у монографії, що нагадала яскраві традиції «Діалогів» Стравінського і Крафта, Зінкевич і Нест'євої з Сільвестровим, Кияновської зі Скориком тощо.

Олександр Щетинський: А в подальшому не було театральних задумів?

Леонід Грабовський: Був такий випадок: ще зовсім молодий Соломон Волков, який тоді керував оперною секцією студентського науково-творчого товариства Ленінградської консерваторії, приїхав до Києва разом з ансамблем сучасної опери із двома одноактними оперними виставами ленінградських композиторів. Вже не пам'ятаю ані сюжетів, ані хто були автори. Ми з ним стикнулися у дверях Київської консерваторії, в тамбурі, і він почав розвивати переді мною ідею: «Вам треба писати оперу «Моцарт і Сальєрі». Я кажу: «Так вже ж є одна у Римського-Корсакова». – А яка Вам різниця? Ви пишть свою оперу!» Вже тоді до нас доходили перші відомості про нові течії в драматургії, в постановці. І я подумав: «Модернізуємо сюжет. Моцарт і Сальєрі сидять у кав'ярні, слухають якусь музику, і раптом лунає щось Веберна. Це позитив, а якась попса – це негатив». Потім я думав, що Моцарт буде у В'єтнамі, і його там вб'ють. Потім промова Івана Дзюби на похованні Моцарта. А закінчуватися опера мала б Етюдом Штокгаузена «Ритмічні каданси у Моцарта» у виконанні хору. Отака ідея була. Я так і не зреалізував її. А що Ви думаєте про неї?

О.Щ. Та шкода, що не зреалізували. Цікава ідея. Коли саме вона у Вас постала?

Л.Г. Десь за кілька місяців після тієї розмови в тамбурі консерваторії між дверима, в кінці зими 1968 року.

О.Щ. На той момент Ваші чеховські опери давно вже були написані. (ред. – «Юбілей», «Предложение», «Медведь».

Л.Г. Так, вже були, тільки в клавирі. Я їх закинув, партитуру не робив. (...)

О.Щ. А чому Ви не завершили Ваші опери?

Л.Г. Тоді в мене терпець урвався і стало раптом нецікаво продовжувати, бо я кинувся писати Трію, а потім «Мікроструктури», «Пастелі»...

О.Щ. Це все 1964 рік?

Л.Г. Так. «Медведя» я дописав 27 грудня 1963 року, а «Предложение» – 30 березня 1964-го, і вже думав про нову музику. В голові була ідея «Моря», яка тоді ж прийшла до мене вночі, я прокинувся від неї, раптом усвідомивши, що відкривається стилістичний прорив у новочасність (Щетинський, 2017).

Друга історія торкається задуму написання опери швейцарським композитором Гайнцем Голлігером, який у 60-х роках співпрацював з Леонідом Грабовським. Ідея зреалізувалася. Свою оперу композитор присвятив фатальному коханню і божевіллю поета Ніколауса Ленау. Задум опери «Луна» зародився у Голлігера несподівано. Забуті вірші німецького поета-романтика Ніколауса Ленау (Франц *Німбіш* Едлер фон *Штреленау*, 1802–1850), розкритиковані поетами-сучасниками за

конвенціоналізм, не привернули би уваги Голлігера, якби він випадково не натрапив у берлінській букіністичній книгарні на «Нотатки з Вінненталь» (Вінненталь – психіатрична лікарня поблизу Штутгарта, у якій поет перебував з 1844 по 1847 рік і невдовзі помер). «Нотатки з Вінненталь» стали для Голлігера справжнім відкриттям. Як відомо, бідермайер-вірші Ленау мали неймовірний успіх у віденських салонах і були покладені на музику більш як 805 композиторами, серед яких Карл Леве, Фенні Мендельсон-Гензель, Роберт Шуман (10 пісень), Франц Ліст, Фрідріх фон Флотов, Роберт Франц, Макс Брух, Гуго Вольф (20 пісень), Ріхард Штраус, Арнольд Шенберг, Альбан Берг, Отмар Шоек (42 пісні). Однак регулярно публіковані й високо оплачувані поезії «здорового» поета не йшли у порівняння з обривчастими, лаконічними афоризмами «Нотаток» божевільного Ленау, які, на думку Голлігера, випередили стиль Франца Кафки, Георга Тракля, Георга Гейма.

Моцарт-син не створив жодної опери. Але, помислимо з протилежного боку, а саме, чи не міг би Франц Ксавер, його життя, творчість, історія «великого кохання» послужити для українських композиторів імпульсом нового задуму? Адже в літературі вже миємо такий артефакт. Цього року вийшов друком новий популярний роман «Моцарт із Лемберга» Богдана Коломійчука – сучасного українського письменника. Популярний автор-белетрист пропонує свою версію історії життєтворчості Франца Ксавера Моцарта, якого доля майже на три десятиліття пов'язала зі Львовом. Попри успадкований талант, Франц Ксавер не досяг слави В.А., але життя його було насичене служінню творчістю, пам'яттю про батька і своєму «великому коханню» до одруженої жінки.

Голлігер також присвятив оперу Ніколаусу Ленау, захопившись спочатку історією «великого кохання» Ленау до одруженої Софі фон Левенталь. Поетизація нещасливої долі, залежності від комплексів, а головне, вивчення імпульсів творчості маніш-депресивної персони, причин і наслідків розумової регресії, ба навіть психічного розладу. Історія кохання молодшого Моцарта у Львові була у чомусь іншою, у чомусь подібною. Як відомо, «львівський Моцарт» кохав дружину губерньського радника Людвіга Каетана Бароні фон Кавалькабо співачку Йозефіну Бароні фон Кавалькабо. Жорстока геометрія «любовного трикутника» мала і позитивні наслідки – розквіт творчої, педагогічної, виконавської (піаніст, капельмейстер) діяльності Моцарта-сина у Львові: заснування хорового товариства Св. Цецилії, успішні концерти і гастролі в Європі, фундація зальцбурзького Моцартеуму. Разом з тим, самотність інтроверта спонукала Франца Ксавера протягом життя «розчинитись у юрбі, серед чиновництва, на яке була так багата Австро-Угорщина».

Наукова новизна роботи полягає у вивченні нової перспективи «культу Моцарта-сина» у Львові і ставить завдання розширити орбіту

європейських міст, які активно плекають «культ Моцарта» (Зальцбург, Відень, Мюнхен).

Висновки. Життя Моцарта-сина було обтяжене серйозними психологічними конфліктами. З одного боку, - дилеми син-батько, син-матір, з іншого – жорстока геометрія «любовного трикутника». Драма нездійсненого кохання до дружини губернського радника сягає порівнянь з вагнерівським Liebestod, адже «Трістан і Ізольда» появою на світ завдячує саме нездійсненому коханню Вагнера до Матільди Везендонк. Причиною «неусвідомлених, а можливо й свідомих, спроб втечі від самого себе» Моцарта-сина могла бути як слава батька-генія, так і пристрасть до Йозефіни, сублімована у творчості. Чим не сюжет для нової опери про «львівського Моцарта»? До уваги слухні паралелі з творчими долями інших відомих мистців –і не тільки сучасників Франца Ксавера Моцарта. Таїна творчої кризи, яка обертається підйомом, але якій завжди погрожують багато зовнішніх і внутрішніх факторів, і якщо не божевілля, то страждання, розчарування, сублімація творчості ставить Франца Ксавера Моцарта в один ряд з композиторами Робертом Шуманом, Францом Шубертом, Ріхардом Вагнером, Гаetano Доніцетті, Густавом Малером, з поетами і художниками Ніколаусом Ленау, Фрідріхом Гельдерліном, Адольфом Вельфлі, Луї Суттером, Робертом Вальзером та багатьма іншими.

Перспективи подальшого дослідження. Ось кілька додаткових думок, фактів, ідей, які могли надихнути сучасних композиторів на роздуми у пошуках можливого оперного сюжету. Франц Ксавер пішов з життя у Карлсбаді у віці 53 років розчарованим, нещасним і хворим (з діагнозом виразки шлунка). Шуман і Ленау померли майже в одному віці 46-48 років від душевного захворювання. Невидимі перетини долі пов'язують цих мистців. Композиторський талант дочки Йозефіни Юлії, учениці Франца Ксавера, щиро цінував Роберт Шуман, рецензуючи її ор.8. А свою «Гумореску» ор.20 Шуман присвятив Юлії Бароні фон Кавалькабо.

Талант іншої учениці Франца Ксавера – знаменитої співачки Кароліни Унгер – захоплював Ніколауса Ленау. Її вчителями були також і друг Франца Шуберта Йоганнес Міхаель Фогль, і Алоїзія Ланге-Вебер – «велике кохання» Вольфганга Амадея Моцарта до Констанції. В опері «Луна» Голлігер знайшов оригінальний прийом музичної характеристики Кароліни Унгер. Для її ролі композитор написав нову музику до текстів арії Антонії з опери Доніцетті «Белісаріо», яку Кароліна співала на прем'єрі у венеціанській La Fenice, і знаменитої арії «Lascia ch'io pianga» з опери «Рінальдо» Генделя. Роман Ленау і Кароліни припинився внаслідок інтриг Софі фон Левенталь. Під її тиском Ленау написав лист Кароліні, у якому пропонував уславленій діві бельканто, котра співала навіть прем'єру 9 симфонії Л. Бетговена під орудою автора, розпрощатися

зі сценою. Голлігер дає зрозуміти, що трагічна роль *femme fatale* може знищити життя і свідомість поета, але не його таланти, який на грані божевілля відкриває невідомі горизонти «фантазії, яка не визнає обмежень».

Список посилань

- Паламарчук, О. (2007). *Музичні вистави львівських театрів (1776-2001)*. Львів: Сполом.
- Щетинський, О. (Ред.) (2017). *Композитор Леонід Грабовський. Лінії. Перехрестя. Акценти*. Харків: Акта.
- Nietzsche, F. (2005). *Ecce homo: wie man wird, was man ist*. München: Beck.
- Nottelmann, K. (2009). *W. A. Mozart Sohn, Der Musiker und das Erbedes Vaters*. Kassel: Bärenreiter.

References

- Nietzsche, F. (2005). *Ecce homo: wie man wird, was man ist* [Ecce homo: how to become what you are]. München: Beck [in German].
- Nottelmann, K. (2009). *W.A. Mozart Sohn, Der Musiker und das Erbedes Vaters* [W.A. Mozart's son, the musician and the Erbedes father]. Kassel: Bärenreiter [in German].
- Palamarchuk, O. (2007). *Muzychni vystavy lvivskykh teatriv (1776-2001)* [Musical performances of Lviv theaters (1776-2001)]. Lviv: Spolom [in Ukrainian].
- Shchetynskyi, O. (Ed.) (2017). *Kompozytor Leonid Hrabovskyi. Linii. Perekhrestia. Aktsenty* [Composer Leonid Grabovsky. Lines Crossing. Accents]. Kharkiv: Akta [in Ukrainian].

© Єфіменко А., 2018

UDC 78.071.1+782

Adelina Yefimenko,
Doctor of Arts, Professor of Philosophy Faculty,
Ukrainian Free University,
Munich, Germany,
Professor at History of Music Department,
Lviv National Music Academy
named after M. Lysenko,
Lviv, Ukraine
e-mail: musikwiss@gmx.de
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4278-5016>

FRANZ XAVER MOZART AND OPERA

The article is devoted to the psychological and cognitive problem of “stalled ambitions” on the example of Mozart-son. The research relevance of Franz Xaver Mozart is due to the further study of his activities spheres in Lviv, as well as respond to events concerning Mozart’s name, which is associated with the Festival MozArt. The purpose of the article is to review a range of Mozart-son’s name in the context of his opera-activity in Lviv, the influence of Mozart father’s name, as well as in the context of “stalled ambitions” of Wolfgang Amadeus Mozart in Munich. The scientific novelty of this work is aimed at exploring new perspectives of “cult of Mozart-son” in Lviv and intends to expand the orbit of European cities, actively developing “cult of Mozart” (Salzburg, Vienna and Munich). In the work such research methods were applied as cultural-historical, when analyzing the art of Mozart-son and Mozart-father in the context of artistic development of Munich and Lviv, comparative, when analyzing the conditions of art being of Mozart's-son and Mozart-father heritage, biographical, psychological and cognitive in studies of "Mozart-son and Opera, Mozart-son and Mozart ", "Mozart and women". Life of Mozart-son was burdened with the serious psychological conflicts. On the one hand it was the dilemma of the son-father, son-mother and the severe geometry of "love triangle" on the other hand. The drama of forbidden love to the wife of a provincial Advisor reaches the comparisons with Liebestod (German, love-death) by Wagner. "Tristan and Isolde" owes its emergence into the light of unrealized love Wagner to Mathilde Vezendonk. The reason of unconscious and perhaps conscious attempts of Mozart-son to escape from himself could be the glory of the father-genius as well as the passion for Jozefine, sublimated in his art works. Isn't it a plot for new opera about “Lviv” Mozart? The mystery of the creative crisis turning into the renaissance, insanity, misery, disappointment, creative sublimation puts Franz Xaver Mozart on an equal footing with such composers as Robert Schumann, Franz Schubert, Richard Wagner, Gaetano Donizetti, Gustav Mahler, poets and artists Nikolaus Lenau, Friedrich Gelderlinom, Adolf Velfli, Louis Sutterom, Robert Valzerom, and many others.

Key words: Mozart-son, Mozart-father, Opera, creative crisis.

УДК 78.071.1+782

*Аделина Ефименко,
доктор искусствоведения,
профессор философского факультета,
Украинский свободный университет,
Мюнхен, Федеративная республика Германия,
профессор кафедры истории музыки,
Львовская национальная музыкальная академия
имени Николая Лысенко
Львов, Украина
e-mail: musikwiss@gmx.de
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4278-5016>*

ФРАНЦ КСАВЕР МОЦАРТ И ОПЕРА

Статья посвящена психолого-когнитивной проблеме «неосуществленных замыслов» на примере творчества Моцарта-сына. Актуальность исследования Франца Ксавера Моцарта обусловлена дальнейшим изучением сфер его деятельности во Львове, а также откликом на события вокруг имени Моцарта-сына, связанные с фестивалем LvivMozArt. Цель данной статьи – рассмотреть комплекс ‘имени’ Моцарта-сына в контексте оперной деятельности во Львове, влияние ‘имени’ Моцарта-отца, а также контекст «неосуществленных замыслов» Вольфганга Амадея Моцарта в Мюнхене. Научная новизна работы направлена на изучение новых перспектив «культы Моцарта-сына» во Львове и ставит задачу расширить орбиту европейских городов, активно развивающих «культ Моцарта» (Зальцбург, Вена, Мюнхен). В работе применены методы исследования: *культурно-исторический* – при анализе творчества Моцарта-сына и Моцарта-отца в контексте художественного развития Мюнхена и Львова, *компаративного* – при анализе условий творческого бытия наследия Моцарта-сына и Моцарта-отца, *биографического и психолого-когнитивного* в исследованиях проблем «Моцарт-сын и опера», «Моцарт-сын и Моцарт-отец», «Моцарт и женщины». Жизнь Моцарта-сына было обременена серьезными психологическими конфликтами. С одной стороны, – дилемма сын-отец, сын-мать, с другой – жестокая геометрия «любовного треугольника». Драма запретной любви к жене губернского советника достигает сравнений с вагнеровским Liebestod. «Тристан и Изольда» обязана своим появлением на свет нереализованной любви Вагнера к Матильде Везендонк. Причиной неосознанных, а возможно и сознательных, попыток побега от самого себя Моцарта-сына могла быть как слава отца-гения, так и страсть к Йозефине, сублимированная в творчестве. Чем не сюжет для новой оперы о «львовском» Моцарте? Тайна творческого кризиса, оборачивающегося подъемом, безумием, страданием, разочарованием, творческой сублимацией ставит Франца Ксавера Моцарта в один ряд с композиторами Робертом Шуманом, Францем Шубертом, Рихардом Вагнером, Гаэтано Доницетти, Густавом Малером, с поэтами и художниками Николаусом Ленау, Фридрихом Гельдерлином, Адольфом Вельфли, Луи Суттером, Робертом Вальзером и многими другими.

Ключевые слова: Моцарт-сын, Моцарт-отец, опера, творческий кризис.